מברכין על הנר עד שיאותו לאורו רב יהודה בשם שמואל כדי שיהו נשים טוות לאורו. אמר רבי יוחנן כדי שתהא עינו רואה מה בכוס ומה בקערה. אמר רב חנינא א *כדי שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע. תני רבי אושעיא אפילו טריקלין עשר על עשר מברכין. רבי זעירא מקרב קמיה בוצינא אמרין ליה תלמידיו רבי מה את מחמיר עלינו הא תני רבי אושעיא אפילו טריקלין עשר על עשר מברכין:

הלכה ז

מתני' ב *מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי אומר יחזור למקומו ויברך. ובית הלל אומרים יברך במקום שנזכר. ועד מתי מברך עד כדי ג שיתעכל המזון שבמעיו:

גמ' רבי יוסטא בר שונם אמר תרין אמורין חד אמר טעמון דבית שמאי וחד אמר טעמון דבית הלל. מאן דמר טעמון דבית שמאי אילו שכח שם כים אבנים טובות ומרגליות שמא לא היה חוזר ונוטל כיסו אף הכא יחזור למקומו ויברך. מאן דמר טעמהון דבית הלל אלין פועל עושה בראש הדקל או בתוך הבור שמא מטריחין שיחזור למקומו ויברך אלא מברך במקום שנזכר אף הכא מברך במקום שנזכר. עד מתי הוא מברך רבי חייא בשם שמואל עד שיתעכל המזון במעיו וחכמים אומרים *כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה רבי יוחנן אמר ד עד שירעב:

הלכה ח

מתני' *בא להן יין אחר המזון ואין שם אלא אותו הכוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואחר כך *מברך על המזון. ובית הלל אומרים ה מברך על המזון ואחר כך מברך על היין ו *עונין אמן אחר ישראל מברך ואין עונין אמן אחר כותי מברך עד שישמע כל הברכה:

גמ' *אמר רבי בא ע"י שהיא ברכה קטנה שמא ישכח וישתה ברם הכא על ידי שהיא משולשה על הכוס אינו שוכח. הא אחר ישראל עונין אמן אע"פ שלא שמע לא כן תני ז שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא חיי' ברי' דרב אמר בשלא אכל עמהן כזית הכא מתניתא *תני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא. רב בשם אבא בר חנה ואית דאמרי לה אבא בר חנה בשם רב והוא שענה ראשי פרקים. רבי זעירא בעי הי אינון ראשי פרקים °הללו יה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בעון קומי ר' חייא בר אבא מנין שאם שמע ולא ענה יצא אמר מן מה דאנן חמי רבנן רברביא עבדין כן אינון קיימין בציבורא דאילין אמרין דין ברוך הבא ואילין אמרין בשם ה' ואילין ואילין יוצאין ידי חובתן. תני רב אושעיא ח עונה הוא אדם אמן אפילו לא אכל ואינו אומר נברך שאכלנו משלו אלא אם כן אכל. תני ט *אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה ולא אמן חטופה בן עזאי אומר העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו שנותיו קטופה

תקטף

מקריב קמיה בוצינא. היה מקרב עצמו להנר ונהנה עליו: והתני ר' אושעיא וכו'. דאפי' רואה מרחוק מברכין עליו:

הלכה ז מתני' מי שאכל ושכח ולא בירך וכו'. בשכח דוקא הוא דפליגי אבל במזיד דברי הכל יחזור למקומו ויברך: עד שיתעכל המזון שבמעיו. כל זמן שאינו רעב מחמת אותה האכילה הוא סימן שלא נתעכל המזון:

גמ' אילו פועל עושה בראש הדקל. כלומר אלו פועל שאכל ושכח ולא בירך ועלה לראש הדקל או לתוך הבור לעשות מלאכתו שמא מטריחין אותו וה"נ אין מטריחין אותו:

הלכה ח מתני' לאחר המזון. בכל ימות השנה קאמר: עונין אמן אחר ישראל המברך. ואע"פ שלא שמע הזכרת השם אלא סוף הברכה דמסתמא לשמים בירך אבל לא אחר הכותי דשמא בירך להר גריזים. עד שישמע ממנו כל הברכה: **גמ'** א"ר בא על ידי שהיא ברכה קטנה וכו'. טעמיה דב"ש מפרש דחיישינן שמא ישכח לברכת הגפן שהיא קטנה וישתה בלא ברכה וכדאמר ר' בא לעיל ברים הפרק על הא דמקשו מכוס של קידוש אמתני' דהכא לב"ש ומחלק דשאני הכא שהיא ברכה קטנה ברם הכא גבי קידוש וכו' כדלעיל ואגב מייתי ליה נמי כאן כדרך הש"ס הזה: לא כן תני. בברייתא. והובאה גם לקמן בפ"ק דמגילה שמע הברכה כולה ולא ענה אמן יצא ע"ז אמן ולא שמע הברכה כולה לא יצא וקס"ד דבמתני' דהכא על מי שמחויב בברכה זו שענה אמן קתני והאיך יצא אם לא שמע הברכה כולה: בשלא אכל עמהן כזית הכא מתניתא. מתני' דהכא מיירי בשלא נתחייב בברכה שלא אכל עמהן כשיעור חיוב ברכה ואמן יכול הוא לענות אף שלא שמע אלא סוף הברכה: תני שמע וכו'. כמו גופא הוא גופא קתני בהאי ברייתא שמע וכו'. והוא הא דקאמרת שמע ולא ענה יצא דוקא שענה מיהת ראשי פרקים כדמפרש ר"ז ששאל הי אינון ראשי פרקים וקאמר כגון הללויה וגו' זה לריך לענות אחר המברך ודקתני לא ענה יצא היינו שא"צ לענות אחריו הכל כ"א ראשי פרקים: מן מה. דאנן רואין לגדולי החכמים שעושין כן כשעומדין בציבור בשעת ההלל אלו אומרין זה ראש הפסוק ברוך הבא ואלו אומרים אחריהן בשם ה' ואלו ואלו יוצאין י"ח אע"פ שלא אמרו הפסוק כולו הואיל ושמעו אלו מאלו: ואינו אומר נברך שאכלנו. דלא תימא הואיל ובר חיובא הוא אם אכל יכול הוא לברך עליהם ולומר נברך שאכלנו קמ"ל דלא כדאמרי' לעיל בפ"ג בהלכה ג' כל מלוה אף שאדם פטור ממנה עכשיו מוליא את הרבים י"ח הואיל ובר חיובא הוא חוץ מברכת המזון: אמן יתומה. לקמן מפרש לה: ולא אמן קטופה. שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוליאה בפה שתהא ניכרת: ולא אמן חטופה. שחוטף

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פכ"ט מה"ש ה"ה סמ"ג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רלח ס"ד

מב
ב מיי' פ"ד מה"ב ה"א סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפד ס"א

מג
ג מיי' פ"ב מה"ב הי"ד ופ"ה ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם

מד
ד סמ"ג וטוש"ע שם ס"ה

מה
ה טוש"ע או"ח סי' קעד ס"ג

מו
ו מיי' פ"א מה"ב סמ"ג לאוין כז טוש"ע או"ח סי' רטו ס"ב

מז
ז מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' ריג ס"ב

מח
ח מיי' פ"א מה"ב הי"א ופ"ה הי"ז סמ"ג עשין שם טוש"ע או"ח סי' קלח ס"א בהג"ה וסי' רטו ס"ב ג

מט
ט מיי' פ"א מה"ב הי"ד סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קכד ס"ח

תורה אור

תהלים קיג

מסורת הש"ס

ברכות נג:

ברכות נג:

שם.

ברכות נא:

שם כב. לעיל הל"א. שם. ותוספתא פ"ה

לעיל הל"א

סוכה לח: ירושלמי מגילה פ"א הל"ט. סוכה פ"ג הל"י

ברכות מז.

מראה הפנים

אמר רב חיננא כדי שיהא יודע להבחין וכו'. האי דרב חיננא להלכה בית כדחזקי' דהתם והוזכר לעיל ברים הפרק ההלכה ד"ה לעולם:

ר' יוחנן אמר עד שירעב. והתם פליג עם ר"ל דקאמר כחכמים דהכא והלכה כר' יוחנן לגבי ר"ל:

על ידי שהיא ברכה קטנה וכו'. להאי טעמא לא פליגי אם ברכת המזון טעונה כוס או לא והא דקאמר התם ברים פרקין להכריח מהאי מתני' דב"ש סברי אינה טעונה כוס בדרך קושיא הוא דקאמר מאי לאו דבמעינן הכי אליבא דב"ש ממתני' דהכא וקשיא על הא דלעיל ומשני דאיכא למימר תרי תנאי ואליבא דב"ש ומיהו אינו מוכרח דנוקי פלוגתייהו דמתני' בכך דנימא דסברי ב"ה דטעונה כוס וכך הוא דעת הרי"ף ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ז מברכות דברכת המזון אינה טעונה כוס ודעת רש"י ז"ל דפליגי בהכי אם טעונה כוס כדעת בעל המאור ז"ל:

בשלא אכל עמהן כזית. הכי מתני לה התם בהאי פרקין בשלא אכל עמהן ודייק האי ש"ס לומר בשלא אכל כזית משום דלשיטתיה אזיל דסבירא ליה דשיעור כזית חיובא מדאורייתא הוי לברכת המזון כמו שמבואר בכמה מקומות דמכלתין ועיין ברים כילד מברכין בדבור הארוך המתחיל מה עביד לה ר' יוחנן שם תמצא ביאור מכל שני דינים לכל השיטות המתחלקות וטעמייהו דכולהו לפי מה שנתבאר לן בס"ד:

דין

פירוש מבעל ספר חרדים

שעבדום ויתכייסו שלא יוכלו לכפור: אפילו טרקלין וכו'. דיאותו דקתני מתני' לאו יאותו ממש שאפילו לא נהנה ממנו מברך עליו ומאי עד שיאותו שיהא אורו ראוי ליהנות ממנו לעומדים סמוך לו ואז מברך עליו אפי' הרחוקים ממנו ובלבד שיראוהו כך מפורש בבבלי:

פי' ה"ר עובדיה

מתני'. עד כדי שיתעכל המזון וכו'. כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה הוא סימן שלא נתעכל המזון:

מתני'. מי שאכל ושכח. דוקא כשכח אמרו ב"ש דאינו חוזר אבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך: פיסקא. ה"ג עד שיתעכל המזון שבמעיו כל זמן וכו' כלומר כמה שיעור עיכול דקתני מתני' כל זמן וכו' ורבי יוחנן אמר דשיעורו היינו שירעב והכי מפורש בבבלי:

מתני'. ב"ש אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון. פירש"י דאין ברכת מזון טעונה כוס והלכה כב"ה דאין לברך ברכת מזון על כוס דכיון דהיא ברכה קטנה מה שמברך על היין ב"פ הגפן לא יתן אל לבו אלא מיד שגמר ארבע ברכות של ב"מ ישתה הכוס שבידו שברכת מזון שאמר תעלה לו כדלקמן בגמרא: עונין אמן אחר ישראל אפי' לא שמע אלא סוף הברכה דמסתמא לשמים בירך אבל לא אחר הכותי שמא בירך להר גריזים אע"פ שהזכיר השם נאמר שכיון לע"ז אבל שמע כל הברכה מוכח דלא כיון לע"ז כן פי' הרא"ש לפי שאין דרך הגוי לכוון לע"ז כשמזכיר השם: ברם הכא וכו'. לא גרסינן אלא ברים פרקין: לא כן תני בתמיה שמע כל הברכה מלה במלה אעפ"י שלא ענה אמן יצא דשומע כאלו הוא עלמו אמר בפיו כל הברכה תביב: ענה ולא שמע כולה לא יצא. וכיון שכן אין ראוי לענות שיטעה לחשוב שילא והוא לא יצא וזהינו אמן יתומה דלקמן ולהכי לא פריך מהאי ברייתא דלא ידענא פי' אמן יתומה אלא מהאי ברייתא דקתני לא יצא: כשלא אכל כזית. וכ"ש אי לא אכל כלל דלא הוי אמן יתומה אלא כי נתחייב לברך שאכל כזית שאסור לו לענות שלא יאמר כבר יצאתי כדלקמן: הכא מתניתא לא גרסינן אלא תני שמע וכו' ואי גרסינן לה כמו אמר מר הנהוג בבבלי והזר ותפש לבונה להתווי מאי דאיתמר עלה ועיקר ברייתא זו אקריאת הלל נשנית: והוא שענה. כלומר ומלוה לענות ראשי פרקים וכן אמרינן בבבלי מלוה לענות ראשי פרקים נראה דמ"מ כדיעבד אף כי לא ענה ראשי פרקים יצא אלא שלא עשה מלוה כתקינה: הללו עבדי ה' וכו'. כתב הר"ן פרק לולב הגזול בפרק ראשון דהיינו הללויה עונה הללויה. בפרק שני דהיינו הודו יענה הודו: בעון וכו'. דלא שמיע להו ברייתא דלעיל וגם הוא לא ידעה רק היה שגור בפיהם לכך הוצרך להביא ראיה ממעשה חכמים ולא הביא הברייתא: אילין אמרין ברוך הבא וכו' שהיו נוהגין מברוך הבא ואילך לומר אלו קצת תיבות ואלו קצת תיבות ואלו שומעין לאלו מה שהן מוציאין בפיהם: פירוש אחר והוא שענה. מה שאמרה הברייתא שמע ולא ענה יצא כלומר שלא היה המקרא היודע אומר המלה והוא עונה אחריו מה שהוא מוציא מפיו על כל תיבות ההלל אבל לפחות לריך לענות ראשי פרקים ואם לא ענה אפילו ראשי פרקים לא יצא וזהו לשון והוא ולפי זה הא דבעון וכו' דשמיע הוה להו הברייתא והוא פירשה כפשט כמשמעה דאפילו לא ענה כלל אפילו ראשי פרקים ושאלו לו מנין לו פירוש זה דילמא לא ענה כל מלה קאמר דוקא כדפי' רב והשיב כיון

בלט

שנויי נוסחאות (סו"ד) חנינא בד"ו חיננא. (סוכ"ד) אותו כד"ו אותה. (סוג"ה) עבדין כן אינון בכי"ל ליתא. (סומ"ה) ולא אמן חטופה בכי"ל ליתא. חטופה יתחטפו שנותיו בכי"ל ליתא.

מערכת הערוך אמר רב חנינא כדי שיהא יודע להבחין. בערוך (ע' מלזמא) ר' יאשיה ענתונייה כדי שיבחין:

עמודי ירושלים

עד מתי הוא מברך ר' חייא בשם שמואל עד שיתעכל המזון במעיו וחכ"א כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה ר' יוחנן אמר עד שירעב כ"ה הנוסחא בירושלמי עם פני משה. ואיני מובן כלל דמה מוסיף שמואל על המשנה וגם איך פליג על החכמים ועיקר הגירסא שמואל אמר עד שיתעכל המזון במעיו כל זמן שהוא צמא מחמת אותו סעודה כו' והיינו דשמואל ס"ל כר"ל וכן הגיה בספר חרדים וכן הוא הנוסחא בירושלמי דפוס אמשטרדם וכן נ"ל מתוך דברי הא"ז (ה' סעודה סי' ר"ב) שכתב אע"ג דשמואל סבר בירושלמי כרשב"ל אפילו הכי קיימא לן כרבי יוחנן כו' עכ"ל מבואר דהיה גירסתו דשמואל סבירא ליה כר"ל והיינו כהגירסא דדפוס אמשטרדם ולא כמו שהוא לפנינו: